

تحلیل مسیر واسطه گری الگوهای ارتباطی پدران در بیان مدل بین تعارض زناشویی با مشکلات هیجانی - رفتاری نوجوانان پسر

تاریخ دریافت: ۹۸/۱۰/۱۱ - تاریخ پذیرش: ۹۸/۱۰/۲۹

خلاصه

مقدمه: اثرگذاری منفی نقش تعارض بین والدین بر سلامت روانی نوجوانان تایید شده است. لذا، واسطه گری الگوهای ارتباطی پدران در ارتباط با مدل تعارض زناشویی آنها با بروز مشکلات هیجانی - رفتاری پسران نوجوان هدف پژوهش حاضر قرار گرفت.

روش کار: پژوهش حاضر از نوع تحقیقات کمی با روش همبستگی بود. از بین دبیرستانهای پسرانه گنبد کاووس به صورت تصادفی ده دبیرستان انتخاب شدند. سپس ۳۴۴ نفر به صورت تصادفی و بر اساس فرمول کوچران و سهم جمعیتی هر دبیرستان انتخاب شدند. پرسشنامه تعارض زناشویی و الگوهای ارتباطی توسط پدران و پرسشنامه خودگزارش دهی مشکلات نوجوانان توسط پسران تکمیل شد. داده های جمع آوری شده با آزمون همبستگی پیرسون و تحلیل مسیر تجزیه و تحلیل شد.

نتایج: تحلیل مسیر در مدل معادلات ساختاری نشان داد که تعارض زناشویی در ارتباط با الگوهای ارتباطی غیرسازنده پدران بیشتر در شکل گیری و تشدید مشکلات رفتاری پسران ($\beta = 0.18240$) نسبت به مشکلات هیجانی آنان ($\beta = 0.07189$) در جامعه آماری نقش ایفا کرده است. بعلاوه، به نظر می رسد پدرانی که علازم داشتند تعارض زناشویی سعی کردند تا از الگوهای ارتباطی سازنده استفاده کنند، اثرمنفی تعارض بر میزان کل مشکلات هیجانی ($\beta = 0.05616$) و رفتاری ($\beta = 0.06981$) پسرانشان را تعدیل کردند.

نتیجه گیری: ضروری است تا به نقش والدین به خصوص پدران در گذر از مرحله نوجوانی پسران به عنوان یکی از مراحل بحرانی زندگی برای توسعه تغییرات بهنجار آن توجه بیشتری شود. بعلاوه، زمینه برنامه ریزی آموزشی و مداخلات روانشناختی لازم برای حل مشکلات هیجانی - رفتاری نوجوانان به صورت بهینه فراهم گردد.

کلمات کلیدی

پدران، تعارض زناشویی، الگوهای ارتباطی، پسران، مشکلات هیجانی-رفتاری

پی نوشت: این مطالعه فاقد تضاد منافع می باشد.

مژگان میرزا^{*}

استادیار گروه روانشناسی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه
گنبد کاووس

Email: mirza@gonbad.ac.ir

مقدمه

خانواده، یک سازمان اجتماعی کوچک است که روابط اعضای آن، بخصوص روابط والدین با فرزندان، مهم ترین عنصر شکل دهنده این سازمان است. رشد مطلوب و سالم فرزندان در تمام ابعاد مرهون ارتباط مؤثر و مطلوب والدین با فرزندان می باشد. تحلیل های نظری و تجربی بسیاری به ارتباط مؤثر والدین با فرزندان اختصاص یافته و برای آن اهمیت و ارزش خاصی قایل شده اند. تفاوت فاحشی میان ماهیت و کیفیت تعامل و درگیری پدر و مادر با کودکانشان وجود دارد (۱). هرچند مادران در دوران نوجوانی همانند دوران کودکی نقش بسار مهمی در سلامت روان فرزندان خود دارند، ولی نمی توان نقش پدران را به آسانی نادیده گرفت. معمولاً به پدران در حاشیه زندگی کودکان نگاه شده (۲). در حالیکه انتظار می رود پدران در خانواده های هسته ای امروزی در تحول و بروز پیامدهای روانشناختی فرزندان نقش مهمی داشته باشند (۳). شواهد نشان می دهد که پدران تاثیر مهمی بر تحول نوجوانان دارند، ولی ماهیت و گستردگی این تاثیر روشن نیست (۲). لوالد (۴)، ماهر (۵) و گریناکر (۶) به نقش پدر در اکتساب هویت در سالهای اولیه کودکی تاکید کرده اند. به نقش پدر در تشویق کودک در پذیرفتن ناکامی (۷)، حمایت از مادر برای آماده شدن در محیط جدید در دوران نوزادی و فراهم کردن محیطی غنی، بدون قصاص و بدون انتقام و کینه جویی در دوران نوجوانی (۸) تاکید شده است. پدران بیشتر در دوران نوجوانی موثرند و به عنوان فراهم کننده الگویی برای همسان سازی مطرح هستند (۳). فلوری و باچانان (۹) نشان دادند که تعامل بیشتر پدران با فرزندان موجب کاهش رفتار ضد اجتماعی و افزایش روابط صمیمانه تر با همسالان می شود.

روابط صمیمانه بین والدین الزاماً به معنی یک رابطه بدون تعارض نیست. تعارض زناشویی به منزله تنوع نیازها و ارزش های زوجین است که با بیان احساسات منفی متجلی می شود و می تواند برای روشن سازی و تفسیر انتظارات درباره روابط فردی و شریک زندگی برای هر یک از زوجین فراهم آورد

(۱۰). وقوع تعارض در زندگی زناشویی، حتی در ازدواجهای موفق هم امری عادی تلقی می شود (۱۱). آنچه که اهمیت دارد سبک مقابله با تعارض است (۱۲). عدم آگاهی یا عدم توانایی زوجها برای حل تعارض موجب کاهش ثبات روابط زوجین می شود (۱۳).

پیشینه پژوهش ها نشان می دهد که تنش ناشی از تعارض زناشویی علاوه بر روابط بین زوجین، روابط با فرزندان را تحت تاثیر قرار می دهد. در سراسر دنیا همه کودکان و نوجوانان حدی از تعارض بین والدین را تجربه کرده اند، بطوریکه پارسا و همکاران (۱۴) اظهار داشتند که تعارض والدین بطور مستقیم (از طریق الگوبرداری نوجوانان) و غیر مستقیم (از طریق تغییر در روابط والدین با فرزندان) در بروز اختلالات هیجانی-رفتاری نوجوانان اثرگذار است. غباری بناب و همکاران (۱۵) اظهار کرده اند که اختلالات هیجانی - رفتاری بر عملکرد تحصیلی، مراقبت از خود، روابط اجتماعی، سازگاری فردی، سازگاری با محیط نیز تاثیر منفی می گذارد. اختلالات هیجانی - رفتاری می تواند بطور همزمان با سایر معلولیتها نیز ظاهر شود (۱۵). میزان اختلالات برون و درون سازی شده در نوجوانان بستگی به عوامل متعددی دارد که مشکلات زناشویی (جدایی، طلاق، اختلالات خانوادگی، ناسازگاری والدین، خشونت خانوادگی) و مشکلات والدین (مشکلات و بیماری های روانی و جسمانی و رفتارهای بزهکارانه) از جمله عوامل خطر ساز ابتلای کودکان و نوجوانان به اختلالات رفتاری (۱۶) و هیجانی محسوب می شوند. میرزا (۱۷) اعلام کرده است که ضریب اثرگذاری ریز مقیاس فرزندپروری والدین با شیوه استبدادی با بیشترین اثر و شیوه اقتدار منطقی با کمترین اثر در ایجاد و رشد اختلالات رفتاری کودکان نقش ایفا می کنند... غباری بناب و همکاران (۱۵) اعلام کرده اند که ۲۰/۳ درصد از میزان شیوع اختلالات رفتاری کودکان در طبقه بالینی و ۵/۸ درصد در طبقه مرزی قرار دارد. بطوریکه در طبقه بالینی بیشترین فراوانی به اختلالات درون سازی و کمترین فراوانی به اختلالات اضطرابی اختصاص دارد و در طبقه مرزی بیشترین فراوانی به افسردگی و کمترین به

صورت تصادفی و بر اساس سهم جمعیتی هر دبیرستان از جامعه آماری انتخاب شدند. در خصوص اجرای طرح، توسط پسران مشارکت کننده در پژوهش حاضر به پدران اطلاع رسانی لازم انجام شد. هفت درصد از پدران امکان همکاری نداشتند بنابراین نمونه واقعی به تعداد ۳۴۴ نفر رسید. پرسشنامه های تعارض زناشویی^۱ (۲۱)، پرسشنامه مدل ارتباطی^۲ (۲۲) توسط پدران و پرسشنامه خودگزارش دهی مشکلات رفتاری نوجوانان^۳ (۲۳) توسط پسران آنها تکمیل گردید. برای تجزیه تحلیل اطلاعات در سطح آمار توصیفی از میانگین و انحراف معیار و در سطح آمار استنباطی از رگرسیون، خی دو و مدل معادلات ساختاری با استفاده از نرم افزار SPSS و AMOS استفاده گردید.

پرسشنامه تعارض زناشویی (۲۱) ابزاری ۵۴ سئوالی است که برای سنجش تعارض های زناشویی ساخته شده است و هشت بعد از تعارض ها را می سنجد: کاهش همکاری - کاهش پیوند جنسی - افزایش به واکنش های هیجانی - افزایش جلب حمایت از فرزندان - افزایش رابطه فردی با خویشاوندان خود - کاهش رابطه خانوادگی با خویشاوندان همسر و دوستان - جدا کردن امور مالی از یکدیگر - کاهش ارتباط موثر. هر پرسش پنج گزینه برای پاسخگویی دارد که به تناسب نمره ی ۱ تا ۵ به آنها داده شده است. بالاترین نمره ی کل پرسشنامه ۲۱۰ و کمترین آن ۴۲ است. در این پرسشنامه بالاترین نمره نشاندهنده تعارض بیشتر و نمره ی کم تر نشان دهنده رابطه بهتر بین زوجین است. افراد با نمره ی خام در دامنه ی ۷۰ تا ۱۱۴ (هم ارز نمره استاندارد T ۴۰ تا ۶۰) دارای تعارض زناشویی بهنجار - در دامنه ی نمره خام ۱۱۵ تا ۱۳۴ (هم ارز با نمره ی استاندارد T ۶۰ تا ۷۰) دارای تعارض بیشتر از حد بهنجار - و نمره خام ۱۳۵ و بالاتر (هم ارز نمره استاندارد ۷۰ و بالاتر) دارای تعارض شدید یا روابط به شدت آسیب پذیر شناخته می شوند. آلفای کرونباخ برای کل پرسشنامه برای یک گروه ۲۷۰ نفری برابر ۰,۹۶ و برای

مشکلات تفکری مربوط میشود. مطابق مطالعات قبلی به نقل از رهنما (۱۸) و حبیبی و همکاران (۱۹) میزان اختلالات رفتاری کودکان و نوجوانان در بعضی از شهرهای ایران بین ۱۷/۱ تا ۲۲/۴۲ درصد گزارش شده است. نتایج پژوهشها در ایران نشان می دهد میزان اختلال نافرمانی (۲۰) و شیوع مشکلات رفتاری در پسران بیشتر از دختران و در دانش آموزان شهری بیش از دانش آموزان روستایی است (۱۹).

بطور کلی اثرگذاری تعارضات زناشویی بر کودکان و نوجوانان را می توان در چهار مدل طبقه بندی کرد: ۱- مدل شناختی - موقعیتی ۲- مدل مثلث سازی ۳- مدل سرریزی ۴- مدل آسیب شناختی والدین. در مدل های ذکر شده مسیرهای اثرگذار به خوبی شناسایی شده اند اما در مدل آسیب شناختی والدین به طور اختصاصی در مبحث تعارض - الگوی ارتباطی زوجین و اثرگذاری آن بر مشکلات درون سازی و برون سازی شده در پسران کمتر مورد توجه واقع شده است. لذا، در این تحقیق سعی شده تا به این سئوال پاسخ داده شود که آیا الگوهای ارتباطی پدران واسطه مناسبی برای نشان دادن رابطه تعارض زناشویی آنها با مشکلات درون و برون سازی شده نوجوانان پسر آنهاست؟ توجه به سلامت هیجانی - رفتاری نوجوانان پسر به عنوان بخشی از سازندگان فردای جامعه در ارتباط با خانواده یکی از محورهای مهم بهداشت روانی جامعه است. در این راستا هر گونه اقدام پیش گیرانه مستلزم ارزیابی نوع و میزان شیوع مشکل است. لذا، سیاست گذاری های سلامت روان در مقطع نوجوانی برای کاهش بار آسیب های اجتماعی در آینده ضروری به نظر می رسد.

روش

مدل یابی بین متغیرهای وابسته، واسطه و مستقل در این پژوهش بر اساس همبستگی و ماتریس کوواریانس و تحلیل مسیر پایه ریزی شد. در سال ۱۳۹۸ بطور تصادفی ده دبیرستان پسرانه نوبت دوم از بین دبیرستانهای شهرستان گنبدکاووس انتخاب گردید. از بین جامعه آماری نمونه آماری ضروری از فرمول کوچران به تعداد ۳۲۲ نفر تعیین شد که جهت بالا بردن سطح اطمینان پانزده درصد به تعداد نمونه اضافه گردید. نمونه ها به

1 Marital Conflict Questionnaire (MCQ)

2 Communication Pattern Questionnaire (CPQ)

3 Achenbach Adolescent Youth Self Report (YSR)

مقیاس های این پرسشنامه از ۰,۷۴ تا ۰,۷۸ در مطالعات مختلف از جمله پژوهش عبادت پور (۲۵) تعیین شده است. مقدار آلفای کرونباخ در این تحقیق برای ارتباط اجتناب متقابل ۰,۶۸، ارتباط سازنده متقابل ۰,۷۵ و ارتباط توقع/کناره گیری ۰,۷۴ بدست آمد.

پرسشنامه آشنباخ (۲۳) توسط کاکابرابی (۲۶) و مینایی (۲۷) در ایران هنجاریابی شده است. این پرسشنامه یک مقیاس خودگزارش دهی برای سنین ۱۱ تا ۱۸ سال است. در این پرسشنامه مشکلات درون سازی شده (اضطراب - افسردگی، گوشه گیری-افسردگی، شکایات جسمانی) و مشکلات برون سازی شده (رفتار پرخاشگرانه و رفتار قانون شکنانه) جوانان بررسی می شود. در ایران آلفای کرونباخ برای پسران ۰,۸۹ و برای دختران ۰,۹۴ بدست آمد (۱۶).

نتایج

ابتدا ماتریسم همبستگی بین متغیرها ترسیم شده است (جدول ۱) و سپس تجزیه و تحلیل رگرسیون و تحلیل مسیر ارائه شده است.

هشت زیر مقیاس بترتیب برای کاهش همکاری ۰,۸۱، کاهش رابطه جنسی ۰,۶۱، افزایش واکنش های هیجانی ۰,۷۰، افزایش جلب حمایت فرزندان ۰,۳۲، جدا کردن امور مالی از یکدیگر ۰,۷۱ و کاهش ارتباط موثر ۰,۶۹ (۲۴) گزارش شده است. در پژوهش حاضر آلفای کرونباخ ۰,۸۹ بدست آمد.

پرسشنامه الگوهای ارتباطی با ۳۵ سؤال برای برآورد ارتباط زناشویی طراحی شده است. این پرسشنامه در سه مرحله مشخص می کند: ۱- هنگامی که مشکل در رابطه زوجین به وجود می آید، ۲- مدت زمانی که درباره مشکل بحث می شود، ۳- بعد از بحث در خصوص مشکل ارتباطی بوجود آمده. در هر پرسش هر هفت رفتار زوجین (اجتناب متقابل، بحث متقابل، بحث/اجتناب، مذاکره متقابل، خشونت کلامی، خشونت جسمانی، کناره گیری متقابل) از نمره ۱ (اصلاً امکان ندارد) تا ۹ (خیلی امکان دارد) درجه بندی می شوند. این پرسشنامه از سه زیرمقیاس تشکیل شده است: ارتباط اجتنابی متقابل، ارتباط سازنده متقابل، ارتباط توقع/کناره گیری (مرد متوقع/زن کناره گیر، زن متوقع/مرد کناره گیر). آلفای کرونباخ را برای زیر

جدول ۱. همبستگی ریزمقیاسهای الگوهای ارتباطی پدران، تعارض زناشویی پدران، مشکلات درون و برون سازی شده پسران نوجوان آنها

ریز مقیاس	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸
۱ بیش واکنش هیجانی	۱							
۲ سازنده متقابل	-۰,۴۳**	۱						
۳ اجتناب متقابل	۰,۳۷*	-۰,۲۱*	۱					
۴ توقع/کناره گیری	۰,۴۱*	-۰,۲۳*	۰,۴۸*	۱				
۵ توقع مرد/کناره گیری زن	۰,۴۵*	۰,۱۳**	۰,۴۱*	۰,۸۸*	۱			
۶ توقع زن/کناره گیری مرد	۰,۵۳**	-۰,۱۷*	۰,۳۹*	۰,۸۶*	۰,۶۱*	۱		
۷ مشکلات درون سازی شده (اضطراب-افسردگی)	۰,۱۹**	-۰,۱۱*	۰,۰۸**	۰,۱۲*	۰,۱۵*	۰,۱۳*	۱	
۸ مشکلات برون سازی شده (پرخاشگری)	۰,۱۶*	-۰,۱۰	۰,۱۸*	۰,۲۱**	۰,۱۱*	۰,۱۵*	۰,۲۱*	۱

۰,۰۱** * بین بعضی از متغیرها مثبت و معنی دار و بین بعضی دیگر منفی و معنی دار است. با توجه به ضرایب همبستگی پیروسون بین متغیرها، برای تعیین برآزش مدل با داده های تحقیق از نظر هو و بنتلر (۲۸) استفاده شد. بنابراین بین باقیمانده خطای

هو و بنتلر (۲۸) اعلام کردند که شاخص همبستگی کمتر از ۰,۹ نشان از نیاز مدل به اصلاح دارد. بهمین خاطر ضرایب همبستگی پیروسون بین ریزمقیاسهای متغیرهای مستقل، وابسته و واسطه پژوهش برقرار گردید (جدول ۱). این ارتباط در سطح ۰,۰۵* و

متغیر وابسته (مشکلات هیجانی - رفتاری) استفاده گردید. از رگرسیون چندگانه به منظور پیش بینی واریانس در متغیر وابسته بوسیله متغیرهای مختلف غیر وابسته استفاده شد. در این روش آماری، ضریب رابطه چندگانه (R^2) قدرت رابطه بین یک دسته از متغیرهای غیر وابسته با یک متغیر وابسته را نشان می دهد که معناداری R^2 بوسیله آزمون F تعیین شد. آزمون F تعیین کننده تعمیم رابطه به جمعیتی می باشد که نمونه ها از آن گرفته شده است.

در مدل رگرسیون بین مشکلات هیجانی نوجوانان پسر و تعارض زناشویی پدران آنها با میانجیگری الگوی ارتباطی سازنده، اندازه موثر، که معنی داری عملی را نشان می دهد، توسط فرمول استین برای این پژوهش برابر با ۱,۷۲ تعیین شد. مقدار ضریب دوربین - واتسون برای این تحقیق برابر ۱,۹۶ بدست آمد که بین ۱,۵ تا ۲,۵ قرار گرفته و نشان می دهد که خطاها بطور سریالی عدم وابستگی دارند. به منظور معنی داری ضریب R^2 از آنالیز واریانس استفاده شد که نتیجه آن وجود یک رابطه خطی معنی دار بین متغیرها را نشان داد ($F=169$), ($P \leq 0.01$). بعلاوه، هم خطی باعث مشکل اساسی برای استفاده از روش آماری رگرسیون ایجاد نکرده است ($T^2 > 0.3$), ($VIF^4 < 3$, $CI^3 < 20$). جداول ۲ و ۳ نتایج آنالیز مدل رگرسیون بین مشکلات هیجانی پسران و تعارض زناشویی پدران با میانجیگری الگوی ارتباطی سازنده را نشان می دهند.

گویه های مورد نیاز به اصلاح در متغیرهای مدلهای چهارگانه پژوهش آزمون کوواریانس برقرار گردید. نتیجه کوواریانس به ترتیب در واسطه گری مدل ارتباط سازنده پدران و مشکلات درون سازی (هیجانی) و مشکلات برون سازی شده (رفتاری) پسران سبب کاهش ۴ و ۶ واحد در درجه آزادی مدل اصلاح شده گردید و مقدار خی دو ۲۳٪ و ۳۸٪ کاهش پیدا کرد. بعلاوه، نتیجه کوواریانس در آزمون واسطه گری مدل ارتباطی غیر سازنده پدران و مشکلات برون سازی و درون سازی شده پسران سبب کاهش ۳ و ۵ واحد در درجه آزادی مدل اصلاح شده گردید و مقدار خی دو ۱۹٪ و ۲۷٪ کاهش پیدا کرد.

در این پژوهش چهار مسیر مورد تحلیل قرار گرفت: ۱- مشکلات هیجانی نوجوانان پسر ناشی از اثر مستقیم و غیر مستقیم تعارض زناشویی پدران با واسطه گری الگوهای ارتباطی سازنده ۲- مشکلات هیجانی نوجوانان پسر ناشی از اثر مستقیم و غیر مستقیم تعارض زناشویی پدران با واسطه گری الگوهای ارتباطی غیرسازنده ۳- مشکلات رفتاری نوجوانان پسر ناشی از اثر مستقیم و غیر مستقیم تعارض زناشویی پدران با واسطه گری الگوهای ارتباطی سازنده ۴- مشکلات رفتاری نوجوانان پسر ناشی از اثر مستقیم و غیر مستقیم تعارض زناشویی پدران با واسطه گری الگوهای ارتباطی غیرسازنده به منظور تحلیل مسیر و تبیین مدلهای چهارگانه مفروض شده از رگرسیون چندگانه قدم به قدم برای ارزیابی رابطه بین متغیر غیر وابسته (تعارض زناشویی)، متغیر واسطه (الگوهای ارتباطی) و

جدول ۲- خلاصه مدل رگرسیون بین مشکلات هیجانی پسران و تعارض زناشویی پدران با میانجیگری الگوی ارتباطی سازنده

مدل	R	R^2	R^2 منظم شده	SE	ضریب دوربین - واتسون	ANOVA	$(f)^2$
						F	SinF
۱	۰,۸۵۳	۰,۷۲۷	۰,۷۲	۰,۵۲	۱,۹۶	۱۶۹	۱,۷۲

جدول ۳- ضرایب معادله رگرسیون بین مشکلات هیجانی پسران و تعارض زناشویی پدران با میانجیگری الگوی ارتباطی سازنده

مدل	ضرایب غیر استاندارد	ضریب استاندارد	t	Sin
	B	Beta		
ضریب ثابت	-۱,۲۴	-	-	۰,۰۰۰

الگوهای ارتباطی سازنده	۰,۰۶۸	۰,۸۳	۰,۰۱۳	**۳,۲	۰,۰۰۰
تعارض زناشویی	۰,۴۷۶	۰,۰۶۲	۰,۵۶۱	**۴,۷	۰,۰۰۰

اساسی در استفاده از رگرسیون ایجاد نکرد ($T^2 > 0.3$, $CI^3 < 20$, $VIF^4 < 3$). جداول ۴ و ۵ نتایج آنالیز مدل رگرسیون بین مشکلات هیجانی نوجوانان پسر و تعارض زناشویی پدران آنها با میانجیگری الگوی ارتباطی غیرسازنده را نشان می دهند. جدول ۵ نشان می دهد که تعارض زناشویی پدران با میانجیگری الگوهای ارتباطی غیرسازنده آنها به ترتیب با ضرایب اثر ۰,۶۳۱ و ۰,۴۱۷ بر روی مشکلات هیجانی پسران نوجوانشان اثرگذاری کرده است. بعلاوه، ضریب بتای استاندارد رگرسیون بدست آمده بین الگوهای ارتباطی غیرسازنده و تعارض زناشویی ۰/۲۱۱ بدست آمد. نتایج نشان میدهد که تعارض زناشویی پدران با میانجیگری الگوهای ارتباطی غیر سازنده آنها به ضریب کل ۰,۷۱۸۹ ناشی از اثر مسیرمستقیم با ضریب ۰/۶۳۱ و اثر غیر مستقیم با ضریب ۰/۰۸۸ بر مشکلات هیجانی پسران نوجوان نقش ایفا میکند.

معادله استاندارد در جدول ۳ نشان می دهد که به ترتیب تعارض زناشویی پدران با ضریب ۰,۵۶۱ و الگوهای ارتباطی سازنده آنها با ضریب ۰,۰۱۳ در بروز مشکلات هیجانی پسران اثرگذار بودند. به همین ترتیب بین الگوهای ارتباطی سازنده و تعارض زناشویی پدران رگرسیون گرفته شد و میزان ضریب بتای اثرگذار آن ۰,۰۵۱ بدست آمد. بر اساس ضریب بتای استاندارد بدست آمده، مقدار اثر کل مسیرهای منتهی به مشکلات هیجانی پسران نوجوان ۰/۵۶۱۶ بدست آمد که ناشی از اثر مستقیم ۰,۵۶۱ و اثر غیر مستقیم ۰/۰۰۰۶۶ تعارض زناشویی است. در مدل رگرسیون بین مسیر مشکلات هیجانی پسران و تعارض زناشویی پدران با میانجیگری الگوهای ارتباطی غیر سازنده، اندازه موثر استین برابر با ۱,۶۳ و ضریب دوربین - واتسون ۱,۹۱ بدست آمد که نشان می دهد خطاها بطور سریالی عدم وابستگی دارند. نتیجه آنالیز واریانس یک رابطه خطی معنی دار بین متغیرها را نشان داد ($F=158$, $P \leq 0.01$) و هم خطی مشکل

جدول ۴- خلاصه مدل رگرسیون بین مشکلات هیجانی پسران و تعارض زناشویی پدران با میانجیگری الگوهای ارتباطی غیرسازنده

مدل	R	R ²	R ² منظم شده	SE	ضریب دوربین - واتسون	ANOVA	(f) ²
						F	Sin _F
۱	۰,۹۵	۰,۹۰۲	۰,۹۰	۰,۳۶	۱,۹۱	۱۵۸	۰,۰۰۰

جدول ۵- ضرایب معادله رگرسیون بین مشکلات هیجانی پسران و تعارض زناشویی پدران با میانجیگری الگوهای ارتباطی غیر سازنده

مدل	ضرایب غیر استاندارد	ضریب استاندارد	t	Sin
	B	Beta		
ضریب ثابت	۲/۱۳	-	-	۰,۰۰۰
الگوهای ارتباطی غیر سازنده پدران	۰,۵۳۴	۰,۴۱۷	**۴,۳	۰,۰۰۰
تعارض زناشویی پدران	۰,۷۶۶	۰,۶۳۱	**۵,۹	۰,۰۰۰

بتای ۰,۶۹۸ و الگوی ارتباطی سازنده با ضریب بتای ۰,۰۱۱ بر مشکلات برون‌سازی شده جامعه آماری مورد تحقیق اثر گذار بوده است. بعلاوه، مقدار بتای استاندارد اثر مستقیم الگوهای رفتاری سازنده پدران بر مشکلات رفتاری پسرانشان ۰,۰۱۱۷ بدست آمد. نتایج حاکی از اثر غیر مستقیم ۰,۰۰۰۱۲۸ و مستقیم ۰,۶۹۸ تعارض زناشویی و اثر کل ۰,۶۹۸۱ بر مشکلات رفتاری پسران جامعه آماری در این مسیر است.

در مرحله بعدی، میزان اثر گذاری تعارض زناشویی پدران به عنوان متغیر مستقل و الگوی ارتباطی سازنده به عنوان متغیر واسطه بر روی مشکلات برون‌سازی شده (رفتاری) پسران به عنوان متغیر وابسته بررسی شد. جداول ۶ و ۷ خلاصه نتایج آنالیز رگرسیون را برای مدل تعارض پدران با مشکلات رفتاری پسران آنها در ارتباط با الگوهای ارتباطی سازنده با اندازه موثر $(f)^2 = ۱/۳۳$ و ضریب تبیین $R^2 = ۰/۶۱$ نشان می‌دهند. تحلیل این مسیر نشان می‌دهد که تعارض زناشویی با ضریب

جدول ۶- خلاصه مدل رگرسیون بین مشکلات رفتاری پسران و تعارض زناشویی پدران آنها با میانجیگری الگوی ارتباطی سازنده

مدل	R	R ²	R ² منظم شده	SE	ضریب دوربین - واتسون	ANOVA	(f) ²
						F	Sin _F
۱	۰,۸۲۸	۰,۷۳۹	۰,۶۱۰	۰,۳۴	۱,۰۵	۱۱۹	۱,۳۳

جدول ۷- ضرایب معادله رگرسیون بین مشکلات رفتاری پسران و تعارض زناشویی پدران با میانجیگری الگوهای ارتباطی سازنده

مدل	ضرایب غیر استاندارد	ضریب استاندارد	t	Sin
	B	Beta		
ضریب ثابت	۰,۲۶۸	-	-	۰,۰۰۰
الگوهای ارتباطی سازنده پدران	۰,۲۱۳	۰,۰۱۱	۰,۰۲۲	۰,۰۰۰
تعارض زناشویی پدران	۰,۵۰۱	۰,۶۹۸	۰,۰۲۶	۰,۰۰۰

جداول ۸ و ۹ خلاصه نتایج آنالیز رگرسیون را با اندازه موثر $(f)^2 = ۱/۴۷$ و ضریب تبیین $R^2 = ۰/۷۶$ در ارتباط با مدل تعارض زناشویی و مشکلات رفتاری پسران نوجوان آنها در ارتباط با الگوهای ارتباطی غیر سازنده نشان می‌دهند. تحلیل این مسیر نشان دهنده اثر مستقیم ۰,۷۱۱ تعارض زناشویی پدران و ۰,۴۹۵ الگوهای ارتباطی غیرسازنده پدران بر شکل‌گیری و شدت بخشیدن به مشکلات رفتاری پسران است. در این تحقیق مقدار اثر غیرمستقیم تعارض زناشویی با ضریب بتای استاندارد ۰,۱۱۳ و اثر کل ۰,۸۲۴ بر مشکلات رفتاری پسران نوجوان اثرگذار بوده است.

جدول ۸- خلاصه مدل رگرسیون بین مشکلات رفتاری پسران و تعارض زناشویی پدران با میانجیگری الگوهای ارتباطی غیر سازنده

مدل	R	R ²	R ² منظم شده	SE	ضریب دوربین - واتسون	ANOVA	(f) ²
						F	Sin _F
۱	۰,۸۷۵	۰,۷۶۵	۰,۷۶	۰,۳۴	۱,۱۷	۱۰۳	۱,۴۷

جدول ۹- ضرایب معادله رگرسیون بین مشکلات رفتاری پسران و تعارض زناشویی پدران با میانجیگری الگوهای ارتباطی غیر سازنده

Sin	T	ضریب استاندارد	ضرایب غیر استاندارد		مدل
		Beta	SE	B	
۰,۰۰۰	-	-	۰,۲۳۴	۰,۳۱۱	ضریب ثابت
۰,۰۰۰	**۳,۶	۰,۴۹۵	۰,۵۳	۰,۵۸۳	الگوهای ارتباطی غیر سازنده پدران
۰,۰۰۰	**۲,۳	۰,۷۱۱	۰,۸۱	۰,۷۱۹	تعارض زناشویی پدران

بحث و نتیجه گیری

در روابط انسانی بروز تعارض امری رایج و اجتناب ناپذیر است. روابط صمیمانه (زوجین) یک رابطه بدون تعارض نیست و وقوع تعارض در زندگی زناشویی، حتی در ازدواجهای موفق هم امری عادی تلقی می شود (۱۲). آنچه که اهمیت دارد سبک مقابله با تعارض است (۱۲). انتخاب روشهای نامتناسب در حل تعارض زناشویی همراه با گذشت زمان شدت تعارض را بالا می برد.

تعارض زناشویی مدل‌های ارتباطی زوجین با همدیگر و با فرزندان را تحت تاثیر قرار می دهد. لوف و همکاران (۱۲) اظهار کرده اند که زوجینی که از مدل‌های ارتباطی سازنده پیروی می کنند، خودآشنایی احساسی بیشتری داشته و تعارض کمتری دارند. بعلاوه، ارتباط سازنده زوجین موجب می شود که آنها در جلب حمایت فرزندان خود بیشتر تلاش کرده و واکنش‌های هیجانی خود را تعدیل سازند. استفاده از مدل ارتباطی سازنده توسط زوجین، باعث افزایش عواطف مثبت بین زوجین شده و روابط والدین و فرزندان را بهبود می بخشد که این امر می تواند در کاهش مشکلات درون سازی شده نوجوانان موثر واقع شود (۲۹).

در تایید این بخش از پیشینه پژوهش با نتایج حاصل از این تحقیق می توان چنین گفت که پدرانی که علاغم داشتن تعارض زناشویی هنوز الگوهای ارتباطی آنها با فرزندان‌شان از نوع سازنده است، اثر مستقیم و غیرمستقیم تعارض بر میزان کل مشکلات هیجانی (۵۶۱۴/۰) و رفتاری (۶۹۸۱/۰) پسرانشان را به نوعی ثابت نگه داشته و درصدد تعدیل مشکلات هستند.

از طرف دیگر، به نظر می رسد که زوجینی که از مدل‌های غیرسازنده روابط زناشویی پیروی می کنند تعارض‌های شدید بیشتری را تجربه کرده و در انتخاب روش حل آن نیز ناموفق عمل نمایند. مدل‌های ارتباطی (سازنده) زوجین در اثر تعارض زناشویی به مدل‌های ارتباطی غیر سازنده مبدل می شوند که علاوه بر بروز مشکلات برای زوجین، مشکلاتی برای فرزندان به وجود می آورند (۱۲). زوجین دارای تعارض شدید از بهداشت روانی پایین برخوردارند (۳۰) و واکنش هیجانی بالایی از خود نشان می دهند (۱۲). بهداشت روانی پایین و تعارض بالا زمینه استفاده از مدل‌های ارتباطی غیر سازنده را در والدین فراهم می کند، بطوریکه مدل ارتباطی غیر سازنده توقع/کناره گیری در والدین زمینه بروز مشکلات درن سازی شده فرزندان (اضطراب و افسردگی) را فراهم می نماید. وولیک و همکاران (۳۱) نشان دادند که والدین متعارض استقاده کننده از مدل ارتباطی غیر سازنده اجتناب متقابل، شیوه مقابله با تعارض را به فرزندان خویش منتقل می کنند و باعث می شوند تا نوجوان موحی از اضطراب را در سال‌های اولیه نوجوانی تجربه نماید. بطوریکه که در خانواده‌های با تعارض بالا اجتناب با افسردگی نوجوان ارتباط دارد (۳۲).

نتایج این تحقیق نشان می‌دهد که مشکلات هیجانی و رفتاری پسران جامعه آماری از روی تعارض زناشویی در خانواده و از الگوهای رفتاری غیر سازنده انتخابی آنها به خصوص از پدران متاثر شده است. میزان اثرگذاری تعارض زناشویی پدران با واسطه‌گری الگوهای ارتباطی غیرسازنده بر روی مشکلات رفتاری پسران بیشتر از مشکلات هیجانی آنها نقش ایفا کرده است. بطورکلی می‌تولن بیان کرد که تعارض زناشویی پدران و

بخش در جامعه تحقیق موید تحقیقات جاویدی و همکاران (۳۴) است.

در مجموع نتایج این مطالعه حاکی از نقش آفرینی قابل توجه تعارض زناشویی پدران است که در نهایت منجر به بروز مشکلات هیجانی - رفتاری در پسران نوجوان شده است. لذا پیشنهاد می‌شود یک سری برنامه‌های مدون از مهارت‌های ارتباطی به وسیله نهادهای مرتبط برای خانواده‌ها در نظر گرفته شده و نقش پدران. اگرچه نتایج پژوهش موید نتایج و یافته‌های مطالعات زیادی است اما فقط به یک گروه از مجموعه آماری انتخابی محدود می‌شود و لذا امکان تعمیم و بسط نتایج به جامعه امکان‌پذیر نبوده و لازم است تحقیقات بیشتری در این زمینه بر روی گروه‌های بزرگتر انجام شود.

تقدیر و تشکر

لازم است تا از همه ارگانها بخصوص واحد پژوهشی دانشگاه گنبد کاووس و آموزش پرورش شهرستان گنبد کاووس که در اجرای این طرح پژوهشی و به نتیجه رساندن آن همکاری نموده‌اند تشکر و قدردانی ویژه نمایم.

Reference

- [1] Williams SK, Kelly FD. Relationships among involvement, attachment, and behavioral problems in adolescence: Examining father's influence. *The Journal of Early Adolescence*. 2005 May;25(2):168-96.
- [2] Pakdaman S, Seyyedmousavi P, Ghanbari S. Quality of Attachment and Behavioral-Emotional Problems in Adolescents: A Study of the Role of Fathers, *Journal of Applied Psychology*. 2010;5(1): 85-100.
- [3] Flouri E. *Fathering and child outcomes*. John Wiley & Sons; 2005 Apr 8.
- [4] Loewald H. Ego and reality. In paper on psychoanalysis. New Haven: Yale University press, 1951; 3-20.
- [5] Mahler MS, Gosliner BJ. On symbiotic child psychosis: Genetic, dynamic and restitutive aspects. *The psychoanalytic study of the child*. 1955 Jan 1;10(1):195-212.
- [6] Greenacer P. The childhood of the artist, psychoanalytic study of the child. 1957; 12: 47-72.
- [7] Wisdom JO. The role of the father in the mind of parents, in psychoanalytic theory and in the life of the infant. *International Review of Psycho-Analysis*. 1976; 3:231-9.
- [8] Winnicott DW. The theory of the parent-infant relationship. *International Journal of Psycho-Analysis*. 1960;41:585-95.
- [9] Flouri E, Buchanan A. Father involvement in childhood and trouble with the police in adolescence: Findings from the 1958 British cohort. *Journal of Interpersonal Violence*. 2002 Jun;17(6):689-701.
- [10] Saedian F. The relationship between power structure in the family and marital conflicts. Master Thesis, Tarbiat Moalem University. 2002.
- [11] Hosseinia S, Yazdi SM, Tabataba'i M. The Effectiveness of Communication Skills Training on Marital Intimacy of Married Women. *Journal of Women and Family Cultural-Educational*. 2010; 6(18): 45-74.
- [12] Lavaf H, Shokri O, Ghanbari S. The Mediating Role of Couples' Communication Models in the Relationship Between Marital Conflict and Girls' Internal and Externalizing Problems. *Journal of Family Psychology*. 2014; 1(2): 3-18.
- [13] Dankoob M, Mirza M. The Relationship between Communication Patterns and Conflict Resolution with Marital Satisfaction of Married Education Staff in Aliabdad Katool City. Master Thesis. Gorgan Islamic Azad of University. 2015.

الگوهای ارتباطی غیر سازنده آنان بر روی شکل‌گیری و میزان تشدید مشکلات رفتاری (برون‌سازی شده) پسران بیشتر از مشکلات هیجانی (درون‌سازی شده) آنان اثر گذاشته است. بعلاوه می‌توان چنین نتیجه گرفت که الگوهای ارتباطی غیرسازنده پدران به عنوان یک واسطه تشدیدکننده اثر تعارض زناشویی آنها بر روی مشکلات رفتاری ($\beta = 0.8240$) و سپس هیجانی ($\beta = 0.7189$) پسران نوجوان است. بطور کلی می‌توان ادعا داشت که تعارض زناشویی پدران الگوهای ارتباطی آنان را مختل کرده و به صورت غیرسازنده بر روی شکل‌گیری و تشدید میزان مشکلات رفتاری پسران بیشتر از مشکلات هیجانی آنان اثر گذاشته است. این نتیجه موید نتایج پژوهش (۳۳) است؛ بطوریکه اثر تعارض زناشویی بر کودکان و نوجوانان بصورت بی‌نظمی رفتاری و واکنش هیجانی منفی نمایان می‌شود.

اگر زوجین در رویارویی با مشکلات و تعارضات فی‌مابین به جای انتخاب روشهای شناختی به واکنش‌های هیجانی روی آورند قطعاً در بروز این هیجان‌ها به مدل ارتباطی غیر سازنده توقع/کناره‌گیری یا اجتنابی روی آورده و پاسخ‌های حل تعارض را با این الگوهای ارتباطی منطبق می‌نمایند. نتایج در این

- [14] Parsa N, Yaacob SN, Redzuan MR, Parsa P, Esmaeili NS. Parental attachment, inter-parental conflict and late adolescent's self-efficacy. *Asian Social Science*. 2014;10(8):123-31.
- [15] Ghobari-Bonab B, Parand A, Khanzadeh A, Movali G, Nemati S. Prevalence of Behavioral Problems in Elementary School Students in Tehran. *Research in Exceptional Children*. 2009; 9(3): 223-238.
- [16] Habibi M, Basharat MA, Fadayi Z. The Factor Structure, Validity, and Validity of the Eichenbach Adolescents Behavioral Problem Scale: Matched and Unmatched Twins, *Journal of Clinical Psychology*. 2009; 1(4): 1-21.
- [17] Mirza M. The Relationship between Maternal Educational Patterns and Child Behavioral Malformations, Second International Congress and Third Conference on Community Empowerment in the Field of Humanities and Cultural Studies. Tehran. 2017.
- [18] Rahnema A. Superstition as ideology in Iranian politics: From Majlesi to Ahmadinejad. Cambridge University Press; 2011 Jun 6.
- [19] Habibi M, Moradi KH, Pour-Avari M, Salehi S. Prevalence of behavioral disorders in middle and high school students in Qom province. *Iranian Journal of Epidemiology*. 2015; 11(1): 56-63.
- [20] Eslamiye MM. Prevalence of Behavioral Disorders in Elementary School Students in Tehran. *Journal of Exceptional Children*. 2008; 8(1): 98-109.
- [21] Sanayi B. Measures of Family and Marriage. Second Edition, Tehran. 2009.
- [22] Crockenberg SC, Leerkes EM, Lekka SK. Pathways from marital aggression to infant emotion regulation: The development of withdrawal in infancy. *Infant Behavior and Development*. 2007 Feb 1;30(1):97-113.
- [23] Achenbach TM, Edelbrock C. The child behavior checklist manual. Burlington, VT: The University of Vermont. 1991.
- [24] Barati-Bagerzadeh T. The Impact of Marital Conflicts on Husband-Mutual Relationships. Master Thesis. Roudehen Islamic Azad University. 2018.
- [25] Ebadatpour B. Validation of Communication Patterns Questionnaire. Master Thesis. University of Tehran. 1999.
- [26] Kakabarayi K, Habibi M, Fadayi Z. Eichenbach Behavioral Problems Scale Standardization of Self-Reporting Form of 11- to 8-year-old Child and Adolescent on High School Students. *Journal of Mental Health Research*. 2009; 4(8): 50-66.
- [27] Minayi A. Standardization of the Achenbach Experience-Based Assessment System: Tehran: Exceptional Children Education Organization Publication. 2005.
- [28] Hu LT, Bentler PM. Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives. *Structural equation modeling: a multidisciplinary journal*. 1999 Jan 1;6(1):1-55.
- [29] Cui M, Lorenz FO, Conger RD, Melby JN, Bryant CM. Observer, self-, and partner reports of hostile behaviors in romantic relationships. *Journal of Marriage and Family*. 2005 Dec;67(5):1169-81.
- [30] Miller RB, Hollist CS, Olsen J, Law D. Marital quality and health over 20 years: A growth curve analysis. *Journal of Marriage and Family*. 2013 Jun;75(3):667-80.
- [31] Vulić-Prtorić A, Macuka I. Family and coping factors in the differentiation of childhood anxiety and depression. *Psychology and Psychotherapy: Theory, Research and Practice*. 2006 Jun;79(2):199-214.
- [32] Biglan A, Gau JM, Jones LB, Hinds E, Rusby JC, Cody C, Sprague J. The role of experiential avoidance in the relationship between family conflict and depression among early adolescents. *Journal of Contextual Behavioral Science*. 2015 Jan 1;4(1):30-6.
- [33] Garebaghi F. The Role of Parent-Child Conflict and Relationship in Emotional and Behavioral Pathological Symptoms. *Journal of Psychological Research*. 2010; 13(23): 89-108.
- [34] Javidi N, Soleimani AA, Ahmadi KH, Samadzadeh M. The Effectiveness of Emotion Management Strategies Based on Emotional Couple Therapy Approaches on Increasing Couples' Sexual Satisfaction. *Journal of Health Psychology*. 2012; 1(3): 5-18.

*Original Article***Path analysis of the mediating role of fathers' communication patterns in model expression between father's marital conflict with emotional and behavioral problems of adolescent – boys**

Received:01/01/2020- Accept: 19/01/2020

Mozhgan Mirza^{1*}

Assistant Professor, Department of Psychology, Faculty of Humanities, Gonbad Kavus University

Email: mirza@gonbad.ac.ir

Abstract

Introduction: The negative impact of the role of parental conflict on adolescent mental health has been confirmed. Therefore, the aim of this study was to mediate fathers' communication patterns in relation to their marital conflict model with emotional-behavioral problems in adolescent - boys.

Methods: This study is a quantitative research with correlation method. 10 male high schools were randomly selected from the Gonbad Kavus male high schools. Then, 344 people were selected randomly based on the Cochran formula and population share of each high school. Marital conflict questionnaire and communication patterns were completed by fathers, and adolescents' self-report questionnaire was completed by boys. Data were analyzed using Pearson correlation test and path analysis.

Results: Path analysis in structural equation modeling showed that marital conflict related to non-constructive communication patterns of fathers was more involved in shaping and exacerbating boys' behavioral problems ($\beta = 0.8240$) than their emotional problems ($\beta = 0.7189$). In addition, it seems that fathers who tried to use constructive communication patterns in spite of marital conflict moderated the negative effects of conflict on the total emotional ($\beta = 0.5616$) and behavioral ($\beta = 0.6981$) problems of their sons.

Conclusion: it is necessary to pay more attention to the role of parents, especially fathers, in the transition from adolescence period as a critical stage of life for development of normal changes. In addition, educational planning and psychological interventions to optimize adolescents' emotional-behavioral problems should be optimally provided.

Keywords: Fathers, Marital Conflict, Communication Patterns, Boys, Emotional-Behavioral Problems

Acknowledgement: There is no conflict of interest.